

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jönsson
 Härad: Luggude Adress: Hornsborg
 Socken: Wäsby m.fl. Berättat av: Den samme
 Uppteckningsår: 1938 Född år 1861 i Wäsby

Uppteckningen rör Kyrkogrim-kyrkrå m. m.
 Märkeligt nog har jag aldrig hört ens talas
 om något övernaturligt väsen, som förbindes
 med kyrkan. Vidskapelken från hedratiden,
 har ju på långt när ej ännu upphört, och kom-
 mer nog aldrig heller att göra det. Lådana säg-
 ner som att de dödas andar skulle hålla otte-
 -sängs-Gudstjänst före de levande om juldags-
 -morgonen, eller att Påska-käringarne skulle
 skaffa sig in i kyrktorn och fila maln af
 kyrk-klockorna, och om trollerier, samt spöken
 utanom kyrkor, har jag hört, men aldrig att
 något särskilt andeväsen, antingen skyddas

Skriv endast på denna sida!

15 sid.

-straffande, skulle finnas, speciellt tillhöran-
de kyrkan. Spökeiser, som av många berättas
hava försiggjett på kyrkogårdar, hänföres alltid
till enskilda avlidna, eller andra omständiga-
heter, ej egentligen angående själva kyrkan.
På andra sidan skulle man, eller de gamle, fun-
na föreställa sig att det också spökeade i kyrkor
i det att i många av de gamle kyrkorna, begravs
präster, biskopar och herremän, och de döde
kunde ju spöka. Jag har ensam övermattat i en
kyrka några nätter i den mörkaste vintern, på
den tiden då tegelstensgolvet låg kvar, med sina
urgrofningsar slitna i varje stols' golv, slitna
i århundraden av de gamle böndernas stövla sink-
or. Jag får väl i förbigående klargöra vad det me-
nas med dessa sinkor, i synnerhet som icke någon
nu levande torde ha sett sådana. Det är inte sin-

kor, ty det är ett slags djur, inte heller något
av järn, utan helt enkelt ett slags små häst-
sko-liknande järn, som smittes av bysmiden,
efter beställning av bonden när sockenskomaka-
ren var hos honom. Dessa "storkor" fast-spika-
des under klackarne på männens stövlar, för att
förhindra dessas slitage, men golvets fick dere-
mot kännning av dem. (Elderna hade handlat
sådana "klackjärn", till salu.) Jag förnam
visserligen konstiga ljud, men i anseende till
kölden och de höge valven, kunde luft-drag eller
kanske rättar förorsaka ljud, som gavs i det
stora huset. Mest förvånad blev jag en natt,
då någon klockan ett om natten i kol mörker och
örregn, slog larm på ytterportarne till stora in-
gången. Jag brydde mig inte derom, för jag trodde
att det var någon person som ville endast skrämma

4
mig och tänkte han mått gerna stå i regnet, men
strax derpå sparkades på järnportarna till södra
kapellet. Jag gick då dit och öppnade först inre dö-
rrarne och frågade vem det var, och blev helt för-
bluffad vid namnet, eftersom jag just om dagen
hört att den personen låg svårt sjuk. Jag ville
derför knappast tro, men drog ifrån järnriglarna
och verkligen var det den omhändert. Något spöke
eller andeväsen kunde jag ej upptäcka. Men jag
tänkte ofta, när jag kom i tornet och betraktade
de stora kyrkklockorna, på talet om påsk-häring-
arne, som filade oralm, om der något som gav stöd
för sägen. Klockorna voro blanka på kanterna
der den läderbeklädda klocksträngen vidrörde
vid svängen och så inne i der "knävelen" (inte
knävelen) slog till, med sin femti kilos tyngd.
Der syntes slitning naturligtvis, och så der ur-

voro ju kroppsliga. Jag orins att en gammal
dräng, talade om en person, som skulle även
trollkarl lära sig att trolle. Denne hade be-
rättat att han befallts att tre torsdagsnätter
i rad, klockan mellan 12 och ett om natten, blå-
sa i nyckelhålen på alla kyrkans ytterdörrar,
och skulle utgöras lika dant på tre kyrkor efter
varandra, icke på samma natt, ty det var omöj-
ligt, till följe avståndet och den bestämda tiden.
När så den förrättningen med blåsandet i
nyckelhålen var fullbordad, befalltes lärling-
en att gå till en av kyrkorna, vid samma
tid en torsdags-natt igen och medföra ett gam-
malt flintlås-gevär, som läromästaren själs-
laddat med silverbitar till hagel (enligt vad
han inbillade lärlingen). Han skulle så hålla
geväret på axeln och gå från kyrkdörren

några steg och ställa sig med ryggen emot
dörren och avskjuta skottet bakåt, utan att
se tillbaka. Lärningen gjorde ju som han
var instruerad, men av nyfikenhet kunde
han inte låta bli att se sig tillbaka och vred
derför på huvudet ett slag. Då fick han se Träl-
saren Kristus hängande på korset och om
skottet avlossades, så skulle det råka mitt
i bröstet på den korsfäste. Förskräckt skyn-
lade lärningen från kyrkan och gick till träl-
hermästaren och återlämnade geväret, med
förklaring att han nu ville sluta med lärdom-
en heller än avlossa det skottet. Man
vet således intet om hur ett sådant väsen
varken uppstått eller funnits i de tio Frel-
la-socknarna, ej heller här i Lunnarbo har
^{kunnat} jag spörja något dylikt kyrk-väsen.

Om den förste som begravs i en kyrkogård
hörde jag ej någon sägen, men om den som
sist dog på det gamla året och den som först
dog på det nya året, de två skulle i väran-
dras sällskap gå omkring i församlingen
hela kommande året och buda så många
som skulle dö, under det året, en efter en an-
nan, icke alla på en gång, utan när var och
ens tid kom. Något övernaturligt väsen
som kallas för Helhästen är ej heller känt.
Men sages om Bäckhästen och Bäcka-men-
nen. Den förre möjligen identisk med vad som
på någon annan ort kallas Helhästen, finnes.
Så berättades om att den hästen var så snäll,
att de små bybarnen, som kommo till en grå
häst, fingo krypa upp på hans rygg, och hur
många de än vore, så blev der plats för dem att

sitta, för han blev längre och längre, allt efter
som fler ville veta. Men så när de alla suttit
opp, gick han hän och slog ändan i vädret, så alla
barnen föll av i någon vattenfyl, och försvann.
Bäcka-hästen visade sig om dagen, men Bäcka-
mannen syntes aldrig annat än om natten, och
då egentligen endast hans lykta-ljus, varom män-
ga historiker kunde berättas. Angående Fyrk-
tuppen, torde väl dermed avses, en tupp på spet-
sen av tornspiran, tillika som väderflöjel, eller
fast, men jag kan inte heller påminna mig
någon kyrka som har sådan, men i stället ha
de antingen kors, eller flaggluk väderflöjel, av
metall, överst på tornet, på kyrkorna. Någon
sagen eller tro om Fyrk-tupp har jag ej heller
hört. Inte heller känner till något om, att när
en kyrka skulle byggas, en människa eller

djur nedgrävdes levande eller inmurades, eller
att något föremål brukades nedläggas. Oaktat
det byggdes i mina Fars- och Mors- Föräldrars tid
1830 ett nytt kapell till Wäsby kyrka, talades ej om
att det lades något föremål i grund eller väggar,
och sedermera 1848 byggdes ny kyrka i Höganäs,
men ingenting om hemliga inmurningar av några
föremål erhöles. Teke heller om levande eller
döda djur, nedgrävdes i dessa ou relaterade fall.
Men deremot har jag, dels hört om sådant, dels
på nära håll, erfarit, hur levande kreatur ned-
grävdes i vanliga hus. Mina Föräldrar hade en
Orak som byggde ny bondgård, på en inköpt gä-
gendom i vår närhet. Vi sågo ju hur han bygg-
de och en tid efter det husen var färdiga, fick
han, ägaren, eller köpte en stor hundvalp, av
min Far. Vi trodde att hunden skulle vara

till gård-war. Men det dröjde av någon tid,
och aldrig varken hördes eller syntes någon
hund till någons. Vi frågade då, huru det
kunde vara med hunden och fick bara und-
vikande svar av den gamle mannen, men hans
son, som rådde om gården bekände då att han
och fadren hjälpts åt att begrava hunden lev-
ande, i fåhuset, för der skulle bli god tur i alla
tider, med kreaturen. De hade stoppat hun-
den i en säck och gjort ett djupt hål i jorden
midt i huset och nedkastat säcken med dju-
ret och hölit över med jorden. Mycket före-
bräelse fick han av män Tar, för djurplägni-
et och vidskapelsen, men det tycktes endast
stadfästa tron på dess säkra inverkan på
välsignelsen inom sådant hus, der ett levan-
de Kreatur, i synnerhet en hund vore nedgrävd.

Vi fingo aldrig veta, men det är högst troligt
att liknande Kreaturs-mord, ären gjorts i går-
denk övriga hus och i synnerhet boings-huset.
Svanteledes hörde jag, att de gamle vidskeplige
menniskorna, för längre tider tillika mera
allmänna brukat nedgräva levande kreatur
i husen, för att skaffa lycka och trevnad.

Men besynnerligt var också att t. ex. ett eller
två hushåll i byn bedrevs allehanda vidskeplige
handlingar, signerier, trolldom, "goa Nisse", och
många onyttiga pådrivter, och deras barn
efter dem fortsatte i all sin tid med samma
vidskapelse! Och deremot det andra folket
i samma by, endast skrattade åt dem och tr-
odde inte det minsta på de andras trolldom
och vidskapelse och vare derför inte heller räd-
da för dem. Men vare det några långt ifrån

då kommo de ofta och rådfrågade trollfolk
-et och trodde på deras oragt. Då hade vi fle-
ra trollkärningar i vår trakt, men ingen brydde
sig om dem. När jag så kom här upp att bo
i Småland, fick jag spörja hur en del personer
rest ner till min hemort i Skåne och sökt bot
hos de samme, som vi föraktade. Och likaså att
några personer der nere ifrån Skåne reste
här upp till Småland och rådfrågade gamla troll-
gubbar och trollkärningar här. Det är icke
kändt, huruvida det brukats nedgräva fö-
remål eller levande djur, vid andra tillfällen
än vid husbygge. Troligt är vid husbygge, att
nedgrävningen försiggick när ingen utomstå-
ende såg det, och möjligen under ledning av
någon "klok gubbe" eller gumma. Men av mig
är derom ingenting kändt. Jag hörde ofta

när spelare hade slut, att de yttrade: "det är
nog bäst att jag slutar eller byter plats, ty
här tycks vara en hund begravd". Den som
förlorade menade väl att de andra hade tur
för det de hade begravt en levande hund där-
städes. I yngre tid brukades ju, vid grund-
läggning av något märkligare bygge, att ned-
lägga eller inmurera dokument, skrin m.m.
Såsom bankhuset i Höganas (Kullens Spar-
bank) 1880-talet, berättade murararbetarne, att
dokument i vattentätt låda inlades i grunden
samt pengar, mindre summor, för de skull
inlades i muren av arbetarne. Jag har
inte kunnat påträffa någon enda människa
som hört tales om ordet "grim" i sammanhang
med övernaturliga väsen. Men öknamn
på en gammal gubbe som vi kallade för

jöns grim, och det namnet hade han nog fått
för han stulit en grimma, ty han blev alltid ra-
sande om man kallade honom för jöns grim.
Han hade nog inte med de Isländske sagorna nå-
gon härledning. Några platser i nordvästra
Skåne med namnet slutande med "grim"
har ej kunnat upptäckas. Men i Södra
Ljunga socken finnes en herrgård som
heter Grimmdorp, av vilken anledning vet
någon. Dessutom finnes ju en mängd
gårdar och ortsnamn med "grim" i förstavelse
i andra landsdelar. I stutar eller klä-
tids-åldern hade vi en slags stutar och ovar
som, beroende på särskilt teckenade i huvu-
det, kallades för "grimleta" eller "grimliga" stu-
tar eller ovar.